

Michael Kirkham & Ina van Zyl

Highlighting Skin

De Ketelfactory, Hoofdstraat 44, Schiedam

18 januari – 5 april 2020

Opening: 18 januari van 15:00 – 18:00

De tentoonstelling *Highlighting Skin*, naar een idee van Boudi Eskens van Galerie Onrust, Amsterdam, toont werk van Michael Kirkham (1971, Groot-Brittannië) en Ina van Zyl (1971, Zuid-Afrika); twee figuratieve schilders met een unieke eigen signatuur in wiens werk de huid een sleutelrol vervult. Een publicatie met een tekst van hoogleraar literatuurwetenschappen Ernst van Alphen waarin de huid in het werk van deze kunstenaars tot uitgangspunt is genomen verschijnt bij de tentoonstelling. In zijn tekst bekijkt Van Alphen het werk van Kirkham en Van Zyl in relatie tot drie functies van de huid zoals deze door de Franse psychoanalist Didier Anzieu (1923-1999) zijn verwoord in het boek *The Skin Ego: A Psychoanalytic Approach of The Self* (1989): containment (begrenzing), protection (bescherming), en communication (communicatie). Dit essay en het samenbrengen van deze twee kunstenaars leveren verrassende en verrijkende inzichten op.

Huid – geschilderd en schilderkunstig - vormt het toneel waarop zich bij beide kunstenaars een subtiel en menselijk schouwspel ontvouwt, bij ieder op eigen wijze. Van Zyls meer dan levensgrote, vaak abstract aandoende uitsneden van alledaagse voorwerpen en lichaamsdelen, bevreedend in hun combinatie van sensualiteit en afstandelijkheid, zetten de blik op scherp. De verzadigde, haast dierlijke huiden van haar werken vragen om onze aanraking maar stoten tegelijk af. Van Zyls gloeiende huiden betoveren en spreken rechtstreeks tot de zintuigen.

De hel belichte huiden waarachter Kirkhams protagonisten schuilgaan ogen daarentegen als porselein. Onmenselijk glad en glimmend, ogenschijnlijk ondoordringbaar, maar o zo breekbaar. Huid bij Kirkham vormt een kwetsbaar schild waarachter de afgebeelde figuren in een geïsoleerde, innerlijke wereld lijken te zijn verzonken. De unheimische lichtwerking die Kirkhams oeuvre karakteriseert en het subtiel spel van licht op huid wijzen ons op het bestaan van zo'n wereld, zonder deze ooit echt zichtbaar te maken.

Highlighting Skin brengt oude favorieten en meer recent werk van Kirkham en Van Zyl met elkaar in dialoog. Het resultaat: een lyrisch eerbetoon aan twee schilders die, ieder op eigen wijze, met de *condition humaine* zijn begaan.

Ina van Zyl

Alles wat Ina van Zyl doet is terug te voeren op drie klassieke schilderkunstige genres: portret, stillevens en landschap. Zij actualiseert deze eeuwenoude genres op de haar kenmerkende, zeer bijzondere wijze. Van Zyl is een virtuoos schilder van de essentie; van het detail. Zij ziet schoonheid in kleine dingen, in de dingen die men vaak over het hoofd ziet of waarvoor men zich schaamt. Alledaagse voorwerpen die Van Zyl heeft gefotografeerd, of die zij in kranten of tijdschriften heeft gezien, vormen het uitgangspunt. Techniek en kleurgebruik spelen een belangrijke rol. Het resultaat is onalledaags en monumentaal.

Uitvergroting speelt een bepalende rol in het werk van Van Zyl. Zij isoleert objecten, zoomt erop in en kadert ze zeer nauw binnen een onbestemde achtergrond, waardoor de door haar uitverkoren objecten op het punt lijken uit het doek te barsten. Dit doet zij om spanning op te wekken en omdat zij geen afleiding wil creëren. Van Zyl wil naar eigen zeggen “alleen dat waar het om gaat schilderen en zo sterk en kalm mogelijk weergeven.” Zij wil haar objecten “emanciperen en ons er anders naar laten kijken.” Als Van Zyl schildert probeert zij de tegenstrijdige emoties die objecten in haar teweegbrengen - aantrekkingskracht en afstoting; kracht en kwetsbaarheid- weg te schilderen door haar onderwerpen zo analytisch mogelijk te bekijken en weer te geven. Het effect van deze werkwijze is vaak bevreemdend en het resultaat kan abstract ogen. Neem bijvoorbeeld *At Rest* uit 2017. Een dennennaald, liggend op de rand van een zwembad, die van een afstand aan een gloeiend berglandschap of de horizon boven een grijsgroene zee doen denken.

Diepe, donkere en intense kleuren zoals amber, oker, rood, en olijfgroen – kleuren die aan de Zuid-Afrikaanse natuur doen denken – voeren de boventoon in een groot deel van Van Zyls oeuvre, hoewel er recentelijk meer plaats is voor blauwe, groene en gele schakeringen. Het subtiele spel met de verf, in combinatie met haar techniek van isoleren en uitvergroten, dwingt tot kijken. Licht en schaduw bepalen hierbij volume en vorm. Met intense kleuren, zegt Van Zyl, “creëer ik licht dat vanuit het werk straalt.” Hiermee wordt heel nadrukkelijk aandacht voor de huid gevraagd.

Het oog wordt altijd door de zinnenprikkelende huiden van Van Zyls schilderijen verleid; huiden die soms sculpturaal en doorleefd ogen en andere keren glanzend en zacht, als de vacht van een dier. De twee wellustige pruimen in *The Idea And Its Shadow (after Roger Doyle)* uit 2008 – een werk dat geïnspireerd is door het gelijknamige nummer van de Ierse componist Roger Doyle - geven dit prachtig weer. Zowel de titel van dit werk als de pruimen zelf zijn dubbelzinnig. De huid van een pruim is in realiteit nogal hard en glad, maar de huid van deze pruimen oogt zo zacht als fluweel. De verzadigde zwart-paarse kleur van de pruimen dempt het licht en zuigt het op, waardoor de vruchten een zachte gloed lijken uit te stralen die hen als een aura van licht omhult. Maar welke van deze twee pruimen is, naar de titel, het idee en welke zijn schaduw? De lichtbron is onbestemd en de kijker moet in dit werk tevergeefs naar waarheidsgetrouwe schaduwwerking zoeken.

Het zal niet verbazen dat huid een rol speelt bij een kunstenaar die onder het apartheidsregime is opgegroeid en bij wie schaamte een belangrijk thema vormt. Onder apartheid hechtte schaamte zich aan de kleur van de huid. En omdat schaamte individuen sociaal isoleert, veranderde de betekenis van huid in Zuid-Afrika op destructieve wijze. Van Zyl adresseert dit aspect van schaamte, en varianten ervan, in veel van haar werk. Haar boodschap is echter nooit letterlijk of eenduidig, maar verscholen en subtiel in haar werk aanwezig. Neem bijvoorbeeld het werk *Single Lady* uit 2011. Een wulps en verleidelijk glanzend chocoladebruin object met roze *highlights* pronkt in schitterend isolement tegen een gedempte achtergrond. Een eenzame olifantenpoot wellicht, of iets anders? *Single Lady* laat een Nederlandse lekkernij zien die tot voor kort onder de racistisch aandoende naam negerzoen te verkrijgen was. Waarom negerzoen? Omdat het wit van de tanden ons als eerste opvalt als een niet-blanke de mond opendoet, en een negerzoen uit chocolade met een vulling van witte marshmallow bestaat. Met deze weergave van een glanzende en

aantrekkelijke donkere huid zegt Van Zyl heel simpel: donker is mooi! En hoe! Dit werk, zo donker geschilderd dat afgebeeld object en achtergrond bijna geheel met elkaar versmelten, laat talloze subtiele kleurschakeringen zien. Het uitgeknipte spel van licht- en donkeraccenten dat Van Zyl hier ten tonele voert doet denken aan schilderijen van de oude meesters.

Michael Kirkham

Michael Kirkham is een kunstenaar met een filmisch oog. De licht surrealistische sfeer van zijn werken en hun ambigue lichtwerking brengen gevoelens van vervreemding en ongemakkelijk voyeurisme bij de kijker teweeg. Kirkhams schilderijen doen denken aan stilstaande beelden uit een *film noir* die door een aaneenschakeling van in diepe melancholie verzonken hoofdpersonages is bevolkt. De toeschouwer vraagt zich af hoe het met deze personages afloopt. Het is wachten op een verlossende scène, die nooit komt. En toch verveelt Kirkhams werk nooit. Het oog wordt meedogenloos zijn wereld ingezogen; een desolate wereld waarin eenzaamheid en isolement lijken te overheersen. “Ik schilder de wereld die we liever niet zien; zoals hij niet zou moeten zijn,” zegt Kirkham erover. En toch blijven we kijken.

Ogen zijn de vensters van de ziel, wordt weleens gezegd. Wat laten de ogen van Kirkhams figuren ons zien? Sommigen kijken de toeschouwer bijna schaamteloos aan, maar oogcontact wordt er niet gemaakt. Integendeel, de figuren kijken afwezig, zelfs wezenloos, met in het oneindige starende, holle ogen. Anderen hebben de ogen neergeslagen of het gezicht afgewend. Zijn deze mensen zich van ons bewust? Nee! Kirkhams mensen leven in een innerlijke fantasiewereld. Licht en het spel daarvan op de huid en in de ogen van de afgebeelde figuren wijzen ons daarop, maar de kijker dringt nooit helemaal tot deze wereld door.

Het licht in Kirkhams schilderijen oogt vaak koel en is soms blauwig, als afkomstig van een tv-scherf, zoals in het werk *Serotonine* uit 2019. In andere gevallen, zoals *Untitled* uit 2010, baden de hoofdpersonages in een verzegend licht dat uit het lichaam straalt, waardoor het lijkt alsof ze diapositief zijn geschilderd: alles wat donker is wordt licht en omgekeerd. Hoe Kirkham licht ook aanwendt, de aandacht wordt altijd door de huid van zijn figuren opgeëist; onmenselijk glimmend, alsof zij in vloeibaar plastic zijn gedompeld. Huid die ook op porselein lijkt dat een innerlijke wereld afsluit en beschermt. Het werk *Security* uit 2018 geeft dit in titel en beeld treffend weer. Een paar handen in blauwe chirurgische handschoenen omklemmen het bovenbeen van een vrouw zonder een afdruk achter te laten. Kirkham bedient zich hierbij van een palet waarin fletse grauwe kleuren met ondertonen van blauw en groen overheersen. Dit doet hij vaker. Deze kleuren onderschrijven en benadrukken de melancholische sfeer en zijn toepasselijk voor de schaduwwereld waarin zijn figuren leven.

Wie zijn de figuren die Kirkham afbeeldt? De titel van in ieder geval één van de werken die in de tentoonstelling te zien zijn geeft dit duidelijk weer: *Unsere Nachbarn* (2017/18) - ‘onze buren’. Een vadsige, somber kijkende man staat poedelnaakt in de raamopening van een appartement. De grauwe kleuren van het gebouw waarmee hij wordt gekaderd doen vermoeden dat de man in één van de uniform grijze woonblokken van het voormalige Oost-Berlijn woont. De enige kleuraccenten worden gevormd door de mond en tepels van de

man en een teer groen blaadje op de vensterbank. Maar de man lijkt hier niet naar te kijken. Met kromme schouders en uitpuilende buik staat hij in gedachten verzonken in zijn raamopening. Het geopende raam wekt de indruk dat de man zichtbaar wordt gemaakt, maar dit is een illusie. Lijfelijk is dit wel het geval, maar de man zelf is een enigma. Hij waant zich duidelijk onbespied, wat het gevoel van ongemak en voyeurisme bij de toeschouwer alleen maar vergroot. Is het wel de bedoeling dat wij dit zien? Die vraag dringt zich vaak op bij het zien van Kirkhams schilderijen.